

2.

3.

4.

5.

6.

7.

1745.

1. Alandi, Georgius David: De statu hominum apud
veteres Germanos. 2 Saempt.
2. Borsick, Johann Gottlieb: De profensionibus extraordina-
rariis in academiis Indaeorum ⁶ simulque ad ora-
tionem auspicialem invitata.
3. Feustelius, Christianus Johann: De Directorio Comitatu,
sede Moguntina vacante aliove simili: causa
archimareschallo S. R. F. competente; 2 Saempt.
4. Frischius, Joh. Fredericus: De herede infante ad
dicendam causam et jure Romano pro Paulo ad
Gal. IV. 1. 2.
5. Hinrichs, Godefridus: De apparentia aequatoris
lunaris in disco lunae ⁴ simulque ad orationem
auspicialem invitata.
6. Hinrichs, Godefridus: De apparentia annuli saturni.
7. Hommelius, Carolus Ferdinandus: ~~De~~ De commercio
in S. R. imperio tempore belli interdicti.

1745

8. Hommelius, Ferdinandus Augustus: De nominatioe
socii criminis.
9. Hommel, Ferdinand. August: De particularibus (accus.
l. b. d. de bonis damnatis) ceterisque damnatorum bonis
ut et de expensis criminatorum et bonis reorum
vel subditorum subviniis traditis.
10. Foecher, Arist. Gottl. de: De Johanne de Breitenbach,
juriconsulto Lipsiensi⁴ simulque ad paenegyria
baccalaureorum . . . invitat.
11. Furius, Fredericus Augustus: Sportularum apud Romanos
quotidianarum antiquitates.
12. Kuescher, Abraham: De Dake a stupratore stupratae
praestanda⁴ simulque collegia aeterna intimat.
13. Kuescher, Abraham: De testamento filii familias⁴ simul
que collegia hyberna intimat.

1745.

14. Kuestnerus, Abrahamus: De carniifice fama non lato.

ante

15. Kuestnerus, Abrahamus: De legis obligatione in foro
conscientiae

1745,7.
DE
C O M M E R C I O
IN S. R. IMPERIO
T E M P O R E B E L L I
I N T E R D I C T O

D I S S E R T A T I O

Q V A M

ILLVSTRI ICTORVM LIPSIENSIVM ORDINE
ADPROBANTE

P R A E S I D E
D O M I N O

D. CAROLO FERDINANDO
H O M M E L I O

SENATVS ACADEM. LIPS. H. T. ADSESSORE
ET SVPREMAE IN PROVINCIA CVRIAE ADVOC.

DIE PROXIMO VENERIS D. XXVIII. MAII MDCCXLV.

D E F E N D E T

A V C T O R

IOANNES HENRICVS SPINDLER

NVMB. MISN.

L I P S I A E
EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

ED
A SUA ECCELLENZA
RIVERENDISSIMA
IL SIGNORE
GIOVANNI MAURIZIO
CONTE DEL SACRO IMPERIO
DI BRÜHLIO
CONSIGLIER INTIMO
GRAND INTENDENTE DELLE STALLE
SIGNORE DI CAMERA
GENERAL MAGGIORE DI CAVALERIA
DI SUA M. R. DI POLONIA ED ELETTORE
DI SASSONIA
CAVALIERE DEL ORDINE TEVTONICO
GOVERNATOR DEL GRAN BALIVO DI THURINGA
E COMMENDATORE DI GRIFFSTADIO etc.

A SUA ECCELLENZA
ILLUSTRISSIMA
IL SIGNORE
FRIDERICO GUILIELMO
CONTE DEL SACRO IMPERIO
DI BRÜHLIO
SIGNORE DI MARTINOCHIRCA
CONSIGLIER INTIMO DI S. M. R.
DI POLONIA ED ELETTORE DI SASSONIA
GRAN RISCOLITORE DELL' ENTRATE
CAPITANO DEL CIRCO ELETTORALE
E DELLA LVSZIA INFERIORE
SOPRAINTENDENTE

BOCCALINI
ALESSANDRO
E PROTECTOR
FRIDERICUS
CONTE DEL SACRO IMPERIO
DI S. BENEDETTO
SICOMIO DI VENTIMIGLIA
CONTE DEL SACRO IMPERIO
DI S. BENEDETTO
SICOMIO DI VENTIMIGLIA
CONTE DEL SACRO IMPERIO
DI S. BENEDETTO
SICOMIO DI VENTIMIGLIA
CONTE DEL SACRO IMPERIO
DI S. BENEDETTO
SICOMIO DI VENTIMIGLIA

ECCELLENZE
ILLUSTRISIME
E PROTETTORI GRAZIO-
SISSIMI

*Offrisco alle Loro Eccel-
lenze Illustrissime un
parto della piccollezza
del mio ingegno, la di cui nascita
si*

si deve al zelo straordinario e
prontissimo di servirle e di veder
aggraditi dalle Eccellenze Loro
li humilissimi servizii. Quan-
do Le piacerà d' adottarlo farà
egli con ogni studio possibile a
veder la sua fedeltà ed ubbidien-
za humilissima. Essendo nudrito
egli alle cure della politica, che
fà fiorir gli stati, onde non di-
spia-

spiacerà alle Loro Eccellenze Il-
lustrissime la mia attenzione d'
intender in un momento i Loro
comandi, di che degnato esser
bramo. Perche havendo i suoi
cenni sapientissimi per la salute
di Sassonia bisogno d' assai ma-
ni essecutrici essattissime, ardisco
con somma riverenza d' assicu-
rar Loro Eccellenze Illustrissime,
che

*che la mia divozione per Esse
vincerà se stessa per una essattitu-
dine compita, mentre sarò*

DELLE LORO ECCEL-
LENZE ILLVSTRISIME

E PROTETTORI MIEI
GRAZIOSISSIMI

in Lipsia
li 22 Maggio
1745.

divotissimo servidore

GIOVANNI HENRICO SPINDLER.

DISSERTATIONIS
EXORDIUM.

§. I.

um armis exhauriri et deuastari ciuitatem,
contra vero commercio florente, florere
ipsam fortunisque affluere omnibus videamus:
apparet profecto, tantum commercio quantum maximum potest esse, intercedere cum bello diffidium, ita ut feruescente hoc, illud continuo algeat. *Nam cum hostium copiae non longe absunt, relinquuntur pecora, agricultura deseritur, mercatorum nauigatio conuiescit,* inquit pro lege Manilia Cicero. At e contrario omnia vigent et enitescunt, quando *Pacatum volitant per mare nauitae.*

Horat.

Quapropter cum omni modo frangendae sint hostium copiae, imprimis vero tempora incidere possint, quibus isto fonte vbertatis praeccluso, non mediocre iis damnum contrahatur, coepi consilium quomodo haec fieri debeant disputandi. Et quamquam mihi hauriendum sit ex ea disciplina, quae meae aetatis conditionisque hominibus non admodum solet esse perspecta, tamen quoniam hanc prae caeteris in deliciis habui, adgressus sum istiusmodi opus, magis animo aliquid audendi, quam ut omnibus partibus et numeris idem proficere posse sperarem. Quid enim? cadam in hoc negotio quantum velim, dum magnis excidisse ausis videar.

§. II.

Fieri autem potest plures ob causas, ut a communi hac negotiandi libertate interdum abstineamus. Etenim foedere hoc potest aut pacto fieri. Ita Romanis Carthaginenses foedere secundo exceperunt, ut ne mercatum ultra Massici montis iuga Traseiumque irent; nec fere vnquam commercii causa foedus icerunt Hispani, quin sibi solis nauigandi ad Indos potestatem restipulati sint; quemadmodum scimus factum esse in Tractatu cum Belgis anno 1714. Ultraiecti sancito. Ita etiam tempore pestis commeandi hac commutandique libertate iis quos vrit contagio, interdicitur sine iniuria, quemadmodum anno 1713. Ludouicus Hamburgensium naues a portu iure suo depulit, ut ex memoriali libello ab oratore eius ad Belgas d. i. Nouembr. 1713. huius rei causa Hagas misso, patet. Deinde negotiatio vetita earum rerum, quae proprio nomine Contraband-Waaren nominantur. Omnes enim merces neque importare, neque omnes exportate licet, quemadmodum aurum et argentum Angli Belgique euehi non sinunt. Postremum, si omnia persequi voluissimus, et ea ad iudicandum quaestio proponi potuisset, quid statuendum sit, si non

non hosti sed alii, ad quem diffensio nihil pertineat, haec negotii prohibitio fraudi futura sit. De quibus omnibus non est propositum dicere, ne mihi si singula persequar, nimis excresecat disputatio, quam ego ad vnum dirigens, alia in loca euagari non patior. De solo iure enim commercia in Romano Imperio prohibendi eo tempore quo hoc ipsum imperium, aut eius pars quaedam bellum gerit, in praesenti disputabimus. Qua in re tamen ita versabimur, ut suauibus quibus saepissime scriptorum etiam alioquin minime dormientium mentes concitantur, somniis coniecturisue, locum minime relinquamus; verum potius eorum omnium quae isti ex iure civili aliisque disciplinis quasi fontibus hauriunt, aut aequitati nimium studentes contingunt, incuriosos, nihil proferamus, nisi quod ex imperii constitutione, et legibus foederibusque, tanquam ex liquidissimis fontibus deduci et deriuari possit.

§. III.

Commercium autem est vendendi emendique inuicem ius, inquit Ulpianus in Fragm. Tit. XIX. §. 5. Vbi nemo huic grauissimo iuris auctori id vertat vitio, quod permutationes eodem nomine complexus non sit. Complexus est enim utique, quando quidem Varro II. de re rust. omnem abalienationem venditionis nomine comprehendi dicit. Caeterum hoc ipsum, de quo scribimus, commercium, tam longe lateque patuit, ut sub hoc omnis permutatio et alia huiusmodi pacta intelligerentur. Reperio vim illius verbi optime in l. 5. D. de iust. et iur. expositam, quem locum quo minus videar aliquid finxisse transcribam: Ex gentium iure inquit eo loco Hermogenianus, introducta bella, dominia distincta, COMMERCIVM h. e. emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationesque institutae. Quare nullus dubito commercii vocabulo omnem contractum conti-

neri. Cui Romano tribuitur praeter ius connubiorum et testamentorum ius quoque commerciorum, quo, qui optime interpretantur dicunt significari, ius ex quiritium iure valide contrahendi. Praetor vero, cum luxuriose viuentem prodigum declararet, formula utebatur hac: Quando tua bona paterna auitaque nequitia tua disperdis, liberosque tuos ad egestatem perducis: obeam rem tibi ea re commercioque interdicto. Quo interdicto ei ius contrahendi omne h. e. ius vendendi emendi etc. adimebatur. Quod cum pateat, possum ego profecto hanc veterem et Iureconsultorum principi probatam definitionem retinere et omnem negotiationem necessitatis cuiusdam aut commoditatis causa institutam, adeoque omnem commearum, mobiliumque in primis rerum commutandi facultatem, vno verbo significare. Querimus autem, quot variis modis in imperio nostro, cum gente quadam commercium prohiberi possit, hoc possumusne scire, nisi varia genera tam negotiorum quam bellorum exquisuerimus et inter sese contulerimus antea? Primum igitur nobis pingendae sunt diuersae et variabiles belli in imperio suscipiendi figurae, quibus consideratis deinde iudicare possimus an? et quomodo negotiationes fisti et prohiberi possint? Et omnino tres habet germania, qui iure armorum vtuntur. Vnde tripartitum nascitur genus bellorum. Aut enim cum Imperatore bellum geritur; aut cum imperii principe; aut cum omnibus principibus et imperatore iunctim, quod solum imperii bellum, ein Reichs-frieg adpellatur. Nos in pertractando hoc opere igitur eandem, tribus capitibus constitutis, rationem tenebimus, et de prohibitione commerciorum si Imperator bellum gerit, hoc primo capite, de duobus reliquis autem, in postremis differemus.

SECTIO

S E C T I O I

C A P. I.

DE EO, QVOD IMPERATORI
CIRCA COMMERCIA LICET SI IS SVO
NOMINE BELLVM GERIT.

§. IV.

Sed duplici rursus ipse Imperator quasi munere fungitur; alia enim qua Imperator, alia qua imperii princeps est, de quibus in secundo capite dicitur, peragit. Quando vero eum quaedam vt Imperatorem facere posse statuo, tunc nolo in considerationem venire ea, quae electorum consensu imperiique totius auctoritate gerit, sed ea solum, quae suo nomine et quoniam Imperator cluet, facere potest. Haec duo enim seiungimus, et alia imperatoria, alia vero imperii et sua dicimus auctoritate geri. Olim quidem haec rarius. Is enim omnia fere suo, pauca imperii nomine sustinebat. Nunc illa e contrario sunt rariora. Vt autem, quae fit in rebus singulis Imperatoris potestas, diiudicare queamus, hoc, quo tuto opinor omnia reuoces, initium et quasi fundamentum ponatur, nempe vt eum, quem Imperatorem nominamus, omnia libere facere posse confirmemus, nisi quid legibus imperii, capitulatione et consuetudine finitum circumcisumque fuerit. Et limites illi quidem, quibus haec potestas imperatorum, postquam tum pacto tum liberaliter de iure suo plurima ipsi remiserunt, cohibita sensim et definita fuit, facile cognoscuntur. Neque tamen ita omnia remississe videntur, quin in quibusdam, (non possunt enim omnia eximi) ista libertas eluceat. Tale est v. c. Ius referendi ad comitia et q. s. r. Sed quorsum tandem haec differimus? Vide-

Videlicet vt his constare possit, commercia etiam liberrime vetare posse Imperatorem, nisi forte hanc libertatem leges restrinxerint, quod quibus in causis factum sit, et quid nunc obtineat, videbimus.

§. V.

Opus autem est, vt internoscamus inferatne bellum, an ab alio illatum propulset? Etenim non vno modo leges de genere vtroque praecipunt. Bellum scilicet cuidam faciendi, nisi omnes ordines, aut electores ad summum vna mente et voce consenserint omnes, nullo modo ius est.

Land-Friede 1495. *sub tit.* Die kaiserliche Majestät soll keinen Krieg anfangen.

Caroli VI. Wahl-Capitulatio art. IV. Wir sollen und wollen kein Gezänk, Fehde noch Krieg unter keinerley Vorwand, wie der auch sey, anfangen ohne der Churfürsten, Fürsten, und Stände Consens auf offnen Reichstag oder zum wenigsten der sämtlichen Churfürsten Vorwissen Rath und Einwilligung. Vt breuiter dicam, mihi in bello offensiuo non videtur Imperator commerciis interdicendi habere facultatem. Commercium enim prohibere licet nemini profecto, nisi ei, qui iure bellum inferre possit, qua propter neque hoc, illo denegato, Imperatori concessum est. Quod si enim principalis res corrumpitur, nec ea, quae comitantur istam sunt habitura locum. Sed istarum quidem rerum more et instituto gentium intercedit tam arcta societas, vt haec sine illa nunquam esse possit. Magnum est profecto et incredibile prope in Britanniae regno, vbi commercia, si vspiam terrarum, gratiosa eorumque causa caetera omnia comparata sunt, Regem cursum eorum sustinere posse, nempe propter magnam vtriusque rei necessitudinem hoc ei non potuit denegari cum belli gerendi potestate fungatur. Quod si igitur Imperatori commercia prohibet,

hibet, hoc eatenus iure facit, quatenus belli potens est, ne forte eum, alio quodam, non belli iure hoc facere posse, existimemus. Plura non addo, cum hoc totum ex iure feziali vberius deriuandum sit, de quo alio loco plura dici possunt, nunc de bello passiuo seu defensiuo similiter dicatur, si prius esse reuera discrimen quod posuimus, et cum nostra meditatione consentire usum, demonstrauius.

§. VI.

Scilicet interesse re ipsa non nihil, vtrum suo nomine, an vero imperii auctoritate bellum inferat, ex ipsa declaratione cognoscere licet; verbi causa: cum Francis Leopoldus bellum nunciaret cuius clarigatio Luxemburgi d. 15. Maii 1702. edebatur quoniam eo tempore Anglo Belgaque sociis, vt Imperator arma Galliae inferebat hac solum formula usum Imperatorem fuisse inuenimus: Nous tenons le Roi de France pour nôtre ennemi etc. Cum vero eodem anno Imperator discrimen, in quo ipsi versarentur, ordinibus qui tum conuenerant, exposuisset, atque Imperium vniuersum bellum decreuisset, longe profecto duriori formula utebatur: Nous reconnoissons le Roi de France pour ennemi de l'Empire, lui declérons la guerre ... et nous defendons sous les peines capitales à tous les sujets de l'Empire toute correspondance et commerce etc. Similiter in resolutione ordinum in comitiis Ratisbonensibus data, edicunt ordines: nullum omnino commercium intercedere cum hostibus posse, propterea quod bellum istud ab imperio ipso initum sit.

§. VII.

Et haec quidem de bello offensiuo. Alia vero ratio intercedit, cum nos tuendi defendendique causa arma capimus. Ea enim tempestate paulo liberior Imperatori facultas data esse videtur. Concessum est enim ei, omni auxilio conseruandi imperii causa, vti, Capitul. Carol. VII. Art. 4. *Wir aber des Reichs wegen angegriffen werden, mögen wir*
B uns

uns aller dem Reiche unnachtheiliger Hülfe gebrauchen. In numerum vero eiusmodi opum inculpatarum, commercii prohibendi facultas refertur merito. Ququam enim aliquid inde fortasse damni vnus alterue in imperio sentiat, praestat tamen ex duobus incommodis illud eligi, quod si minus sit, speciem habere videtur boni, et quod si ad illud comparatur, vix ac ne vix quidem pro damno est habendum.

CAPVT II.

DE IVRE PROHIBENDI COMMERCIA
SI PRINCIPES IMPERII BELLVM GERVNT.

§. VIII.

Explicatis iis quae Imperatori propria sunt, ad secundum dissertationis caput progredimur, in quo de ordinum iure commercia prohibendi agendum est. Ecquis vero non intelligit, quanta et quam haec ardua res sit, si quis omnium ordinarum iura explicare audeat, quos inter se tot et tam variis priuilegiis differre videas. Alia aliis ampliora data, aliis sua diminuta etiam, vt casus tulit. Et nihilominus tamen generale principium constituendum est nobis, quo quasi fundamento reliqua nitantur, et ex quo colligi possit vnusquisque facultas. Desumamus illud ex foedere Osnabrugensi eiusque articulo octauo §. 2. Omnia scilicet iura territorialia et maiestatica merito tribuuntur principi, quae saluo iureiurando, quo imperatori se imperioque obstrinxit, exerceri possunt. Quo patefacto nobis via demonstratur confestim, eo perueniendi, quo hoc sermone contendimus. Cum enim omnia officia principum partim ex inuestiturarum formulis, partim ex legibus publicis, et sacramento, quod omnes ac singuli germaniae principes dixerunt, repetenda sint, ipsi autem in caeteris rebus, summa libertate

bertate et suo arbitrio vtantur: efficitur, vt in sua quisque prouincia commercia prohibere possit, quando hoc cum fide data et pactis, quae modo commemorauimus, non pugnat.

§. IX.

Quae autem nobis belli diuisio apta eruendis imperatoris iuribus supra videbatur, eandem hoc loco repetamus. Scilicet aut inferuntur a principibus, aut propulsantur arma. Quae in vtroque genere liceant, nec ne? inquiramus vt supra. Bellum enim, quale leges permittant prohibeantue nosse interest, cum de commerciis prohibendis non nihil statuisse leges, si bellum iustum geratur; de eo autem quod sit iustum, nihil definitisse reperiamus. Esse autem cuiquam in imperio ius, manu res suas sibi vindicandi, asseruerit nemo, nisi, qui omnem rei germanicae formam auferre, commune vinculum dissoluere, et omnia perturbare velit. Non vi et armis, sed disceptatione vtuntur. Poenitet iam ea reuocare, quae in pace publica a Maximiliano I. constituta et eodem Anno 1548. confirmata, statim §. 1. disertis verbis fanciuntur. Nullam enim aliam ob causam, tot difficultatibus superatis tandem haec pax communis constituta est, nisi propter eam ipsam rationem, vt nulli amplius, quacunq; in dignitate constitutus fuerit, quacunq; ob causam alteri bellum denunciare, eum persequi, spoliare aut oppugnare liceret. Nec antiqua narro, nam in capitulationis Car. VII. articulo 16. §. 5. his cauet imperator verbis:

Ferner wollen wir die Vorsehung thun, damit in reichshängigen Sachen und unter wäherender Litispendenz kein Standt den andern mit Repräsentalien, Arrest und andern wieder die Reichssäch und Ordnung auch wieder den allgemeinen Landfriedenschluß lauffenden Thätigkeiten beschwere.

Quae cum ita sint neque in huiusmodi iniquo et propria

auctoritate suscepto bello iis commercia prohibendi ius erit, cum non cedendum sit, leges his patrocinari velle, qui prohibentibus et repugnantibus ipsis bellum suscipiunt.

§. X.

Illud tamen iure meritoque eximimus, si princeps imperii iussu imperatoris publica auctoritate proscripsum bello et armis prosequitur. Qui enim in bannum imperii in Acht und Oberacht incidit, ei leges omne ius ciuitatis germanicae eripiunt, et iubent eum ipsum pro peregrino, pro hoste communi, et perduelli haberi. Igitur omnia ea sine dubio locum habent, quae, cum ipsum imperium bellum gerit, fieri possunt. nec dubitandum est, quin eo tempore commerciorum prohibitio a principe iure suscipiatur.

§. XI.

Altera belli offensiuui forma est, quando princeps non socio imperii, sed alii extra Germaniae fines principi, vim parat. Quaeritur autem, an hoc quoque principibus interdictum sit? Sunt quidam, qui hoc existimant et ad hoc confirmandum hac fere ratione vtuntur. Nempe in art. 6. Capitul. Caroli VI. haec legimus: *Daß auch die von frembden Potentaten begehrende Hülfe also und nicht anders begehret werde, noch gethan sey, dann, daß dadurch dem Reiche keine Gefahr zu wachsen möge.* Cum igitur ne opem quidem ferre possint, eo magis negandum esse hanc, de qua nos loquimur, arma inferendi potestatem. Nam et sic verendum se periculum quod inde imperio immineat, quodque euitari leges, seuerissime postulant. Inuenimus certe oratores Friderici Wilhelmi Electoris Brandenburgensis Anno 1665. in episcopum Monasteriensem, qui aduersus foederatos Belgas bellum mouerat, acriter inuectos fuisse, vid. Puffendorf. in rebus gestis Frider. Wilhelmi. Sed melius tamen et rectius alii ex rerum gestarum
memo-

memoria, ex iure foederis fanciendi principibus concessio; ex summa rei gerendae potestate, et rebus praeterea aliis, iure hoc principes suo perpetrare posse, docent.

§. XII.

Ac de bello quidem offensivo quod principes tantum, non imperator, inferunt satis dictum est, nunc ad belli defensionis naturam considerandam accedo. Vbi initio statim moneo, duas esse posse, nempe aut iustas belli cohorti causas, aut iniustas. Si iustae adfuerint causae aggressor lege debuit agere. Ita enim cum re germanica comparatum est, ut laeso adeundum sit imperii tribunal, ubi ius nemini denegatur; non itaque bello, sed iure repetere sua fas est, iudicia vero ista communia, qui neglexerit praeterieritque, ille totius imperii hostis merito iudicandus. Land-Frieden zu Worms 1495. art. 1. Wer zum andern zu sprechen vornimmt, der soll solches thun, an den Enden und Gerichten, da die Sachen hiebevör oder igo in der Ordnung des Cammergerichts zu Austrag vertheding sind. et art. 3. Und wer da wieder, wes Standes und Würden er sey, handelt, der soll mit der That vom Recht in unsere und des Heil. Reichs Acht gefallen seyn. Quapropter mirum videri non debet, si regem galliae anno 1688. hostem propterea imperii iudicatum fuisse legimus, quod iura, quae uxori Ducis Aureliani ex haereditate palatina constare ipsi videbantur, persequi armis ausus est, quam legibus vindicare oportebat. Sin vero, quae altera erat ratio, imperii princeps alterum temere, et sine iusta causa violare conetur, hic multo magis propter vinculum, quod omnibus imperii ordinibus intercedit huius ipsius imperii hostis iudicandus est. Igitur in utroque exemplo ab uniuerso imperio commercia cohibenda sunt.

§. XIII.

Contra vero si in exterorum fines arma inferendi necessitas se exerit, ipsum principem hoc facere posse, apparet. Ibi enim cum suapte ius armorum habeat (§. XI.) non videtur reliquorum sociorum, aut totius imperii esse, ut communibus viribus huius partes tueantur, sed mediis esse licet h. e. qui neutri plus quam alteri fauent. Sed nos de hoc nihil amplius dicamus, cum qui plura desideret, haurire possit ex erudita dissertatione Zentgrauii, quam habuit Argentorati 1690. de Iure Commercii, quod tertius habet cum iis, qui inter se bellum gerunt. Nos, quibus de iure commerciorum inter ipsos populos belligerantes agere propositum est, hoc totum relinquamus, et pergamus de eo disputare, an princeps suis ciuibus commercio cum illo populo, cum quo bellum vertitur, libere interdiceret possit.

§. XIV.

De iure igitur ordinum disputantes, recurrendum est ad illud principium, quod §. VIII. posuimus, ex quo commode confici posse arbitror, cuilibet principum commercia prohibendi ius esse, quoniam omnia principibus nostris, quae incolumi iureiurando, quo quis se imperatori et imperio obligauit, geri possunt. Videtur autem commerciorum permisso et prohibitio, quippe quae cum ista imperio data fide et aliis officiis commemoratis nequaquam pugnat, referenda esse ad illa iura territorialia et maiestatis, quae principibus attributa sunt. Quid enim refert imperii totius, si vnus vel alterius ciuibus prohibeatur, ne quaedam merces inuehantur. Praeterea experientia docet, tempore pacis quarumcunque mercium importationem prohiberi posse, quod tum infinitis aliis, tum vero si alia ignorarentur, edicto Maximiliani Emanuelis Electoris Bauariae an. 1690. aduersus eos edito,

edito, qui pannum vilem importabant, comprobari possit. Item Fridericus Wilhelmus Elect. Brand. anno 1682 decreuit, ne lana e prouincia eueheretur; et quae sunt id generis plura. Quemadmodum vero in his legibus obseruare debent principes, ne pacta, priuilegia aut iura specialia diminuuntur, ad quae conseruanda obligantur non minus, atque imperator capitulatione sua obligatur: ita etiam in commerciis prohibendis spectandum est, vt ne semel concessis beneficiis detrahatur, quam ob rem Elector Brandenburgensis edicto commemorato ordinem equestrem exsoluit, quoniam ab Imperatoribus concessio gaudebant priuilegio nobiles, res suas libere euehendi. Omnino arbitror eum qui ius habeat leges dandi, pecuniam scribendi, vectigalia imponendi, monopolia concedendi; etiam tempore belli commercia tollendi habere facultatem. Non debet enim, quae Vlpiani est sententia, ei, cui plus licet, quod minus est, non licere; quare quin principibus imperii ius sit commercia tempore belli prohibendi plane non dubito, cum ea quae adduximus ipsis concessa sint. Nam vectigalia imponere possunt, intuitu suorum ciuium, id quod facile potest doceri, tum ex vsu, tum ex art. XXI. et XXII. Capitul. Leopoldi et Iosephi. Imprimis hic notandum longo inde priuilegium a Ferdinando III. Imperatore anno 1456. electoratu Brandenburgico concessum de vectigalibus in prouinciis praesentibus et futuris tam augendis veteribus, quam nouis instituendis. Quae cum ita sint apparet profecto principem in bello offensiuo, quod cum extraneo gerit, commercia prohibere posse, modo ratio aliqua et respectus totius imperii habeatur, vt ei, quantum fieri potest, saluum relinquatur commercium.

CAPVT III.

DE PROHIBITIONE COMMERCIORVM
SI BELLVM A TOTO IMPERIO
SVSCIPITVR.

§. XV.

Cum supra ius commercia prohibendi pro ratione scilicet bellorum, quae suscipi possunt, tripliciter consideraerim, primum, quod sit Imperatoris, secundum quod sit principum, tertium quod sit vtriusque, nempe totius Imperii: illis peractis reliquum est, vt disputemus, quomodo ipsum imperium h. e. Imperator cum ordinibus iunctim, commercia tempore belli cohiberi soleat. Maiestas atque summa rei gerendae vis procul dubio cernitur, cum omnes ordines cum imperatore aliquid socialiter imperant. Quicquid Imperium, ita enim vocamus hanc imperantium societatem, verat, quicquid iubet, tam sancte religioseque seruandum est, quam si in regali ciuitate aliquid ab eo, qui solus imperat, aut in populari, a populo vniuerso iubetur. Quis igitur negauerit, hanc illustrissimam ciuitatem, quam imperium vocamus, commercia prohibere bellumque parare, inferre et sustentare posse, quocumque libet loco. Haec res igitur, quam in hoc capite nobis explicandam sumus, cum sit eiusmodi, quae vel ab ignarissimo statim expediri possit, nos quidem non ita operabimur, vt in describendo tam expedito iure eam collocemus. Nam cum omne apud Imperatorem electores et reliquos imperii ordines arbitrium sit, estne quicquam quod in se aliquid difficultatis habere videatur? Igitur hoc toto negotio seposito, enarranda potius est ratio, et modus exponendus, quo commercia prohibentur, et vtrum omnes omnino, an nonnullae tantum res sint, quae prohiberi e re sit, differendum. Sed his rebus tradendis sectionem alteram dissertationis addiximus.

SECTIO

SECTIO II.

§. XVI.

Aggrediar igitur hoc opus, et quae tandem merces istae sint, quae permutari bello coorto, non debeant, anquiram. Antequam vero ad singula accedamus, ponam illud generale, cohibenda scilicet ea commercia non esse, quorum usu concessio multum ad nos commodi, sublato vero, incommodi ad hostes parum, perueniat. Et omnino omnis merciorum cohibitio periculosa videtur. Circumspectione certe quam plurima opus, ne cum prodesse debeat etiam noceat interdum. Quodsi enim hostibus commercio omni interdiximus, nonne idem incommodum nos etiam manet? nonne timendum, ne quod nos in ipsos iuris statuimus, eodem in nos utantur? ex quo nisi probe aduigilemus, facillime fieri potest, ut dum alteri nocere volumus, lucro nos longe maiori defraudemus. Fac v. c. id quod ex magna gallicae monetae copia, et ciuitatum negotiatricum litteris, passim commercii causa imperatori missis, conici et demonstrari possit, fac inquam Germaniam a Gallis tanto plus lucri consequi, quanto numerus senarius superat quaternarium, fac praeterea Galliam tempore belli vnum lucrari propter equorum mercaturam, quorum magnum est illis desiderium, et quos a Germanis comparant, tamen si liberum est reliquarum saltem commercium rerum, Germania sex lucratur a Gallis, Galli a nobis quinque. Si quis est, cui hoc mera in contemplatione positum, in rebus ipsis gerendis autem inutile et otiosum esse videatur, ille consideret quaeso, nihil in mente et cogitatione verum esse, quin in rebus ipsis praebeat usum. Ego igitur magis inclino ad id, ut nunquam, nisi in extrema necessitate, commercia prohiberi, et magna cum cura et diligentia omnia perpensi malim, priusquam

quam eo perueniamus, ne forte nosmet ipsos magis quam hostem nostrum laedamus. Quod apud Anglos obseruari video, qui difficulter ad bellum cum Hispanis ineundum adducuntur.

§. XVII.

Nunc sigillatim istas merces videamus, quas et recte et vtiliter prohiberi posse, statuimus. Caput vero rei est, vt quaedam quasi genera constituamus, quibus summis omnia comprehendantur, quibusque positis definire possimus, quid de singulis sit sentiendum. Summa autem diuisio haec est, vt aliae res sint: quae bello: aliae quae luxui: aliae denique innocentes: quae vitae communi inseruiunt. Nos vnum quamque istarum rursus ex modo quo in commercio versantur, ita diuidimus: nimirum aliae, aut ex Germania ad hostes: aut ab hostibus ad nos; idque iterum aut continenter, aut interuentu aliorum, perueniunt.

CAPVT I.

DE IIS MERCIBVS, QVAE IN BELLO

VSVI SVNT, h. e. Von Contraband-Waaren.

§. XVIII.

Primum igitur quaeritur, an res bello inseruientes, ex Germania perferri possint ad hostes? Quanam autem sunt res istae bello inseruientes? Hoc optime potest ex variis, quae commerciorum gratia inita fuerunt, pactis aliisque actis huius rei publicis, cognosci, in quibus istae enumerantur. Scilicet ad hoc genus mercium, quae solae proprio nomine Contraband-Waaren nominantur, Leopoldi Commerciens-Berordnung an neutrale Orte 1693. vbi verba: Contraband-Waaren, als die ad vsum belli sind, eae solum referri solent, quae immediate et natura sua bello inseruiunt, v. c. armorum

armorum omne genus, puluis, plumbum et globuli ex eo fusi, nam prohibita specie, materia quae subiicitur speciei, aequè prohibita esse videtur, ferrum, nitrum, resticula, equi, chalybs, clitellae, sulphur etc. En ce genre des marchandises de Com-
 trabande s'entend seulement, toutes sortes d'armes à feu, etre
 compris et autres assortimens d' icelles, quae verba repe-
 riuntur in foedere inter Gallos et Belgas Vltraiecti 1713. fan-
 cito art. 19. Et in simili inter Hispaniam et Anglicam an-
 no 1667. inito Madriti art. 25. legitur: On ne regarde pas
 pour marchandises de contrebande le frument, le blé et
 toute autre sorte de provision de bouche. Sed cum
 maxime in arbitrio paciscentium positum sit, quas merces
 hoc nomine insignire velint, saepius iis adnumerantur etiam,
 quae remote hostibus profunt, vt omnis commeatus, pan-
 nus, vela, et lignum ad naues et currus aedificandos.
 Haec omnia regulariter hostibus procurare non licet, nisi
 ipsi fortasse eadem a vicinis facili negotio comparare possint.
 In bello enim ante pacem Rysuicensem linteas merces in
 Heluetiam mitti non licebat, quoniam verebantur, ne inde
 ad Gallos peruenirent. Sed quoniam Galli rerum istarum
 inopia adacti, sibi easdem, quamquam longe viliores, vsui
 tamen bellico satis idoneas, ab Heluetiis comparabant, fa-
 ctum est, vt maius Germanis quam Francis inde detrimen-
 tum infereretur. vid. Gründliche Vorstellung der Beschaffen-
 heit des deutschen Commercii-Wesens, und dessen Verbot
 mit Frankreich und Spanien. Quibus ex causis impera-
 tor interdictum hoc statim antiquabat; nec haec tantum,
 sed etiam alias quamuis in bello vtiles, in loca media et
 neutrius partis, dum aliquantulum a finibus hostium abes-
 sent, exportari permittebat. Commercien-Verordnung Leopoldi
 1793. Hac lege tamen adiecta, vt nihil inde in manus hostium
 veniret. Idem confirmatum est, in

Kaiser Iosephi Commerzien-Ordnung 1705. §. 2.
 Was nun die übrigen und zurückgelegenen neutrale Orte
 betrifft, mögen zwar ob bemeldete Contraband-Waaren
 dahin, jedoch anders nicht als mit gehöriger praecautio, at-
 testaten und Aufsicht abgeföhret werden. Ex quibus patet, vt,
 quamquam hoc genus mercium ad hostes non liceat adduci,
 ad interiectos tamen mediosque populos nostra opera perue-
 nire possit, imprimis si Germania eiusmodi rebus affluat. §. 2.
 der Commerzien-Berordnung.

§. XIX.

Sed eas merces, quas ex Germania hostibus aduehi
 non licet, neque per Germaniam iisdem adduci patiamur.
 Quid profuerit enim, si omnem curam adhibuisses, ne Gal-
 lis equi adducerentur a Germanis, et ex Polonia hos Hun-
 gariaque mitti paterere? In litteris quas negotiatores Bri-
 tannici et Belgici Imperatori anno 1701. tradiderunt, ipsi
 suarum mercium inspectionem fieri voluerunt, vt si ad vsum
 belli aptas perducerentur ad hostes, auferri et retineri
 possint, adscribamus eorum verba:

Sed audire nobis videmur, inquit, qui clamitant si li-
 berum Hollandis in Heluetiam sit commercium, fore vt
 etiam frumentum et res bello vtilis eo deuehantur ---
 Cum vero inspectio facta fuerit, detractis granis re-
 busque bello necessariis, ad vteriolem mercium cae-
 terarum transitum a Commissario saluus conductus
 daretur - - -

Et hae quidem merces etiamsi in amicorum nauibus in-
 uentae fuerint, auferuntur, quod etsi iniquum videat-
 ur iure gentium tamen introductum. Quid? quod mul-
 ti etiam ipsam nauem, istas deferentem, praedae cedere vo-
 nous

lunt. In litteris quibus foederati Belgi 1703 Gallis Hispanisque commercio interdicebant, disertis, quo iure uti velint, verbis significant:

Nous avons voulu avertir nos allies et ceux qui sont neutres, et generalement tous peuples et nations, de vouloir empecher le transport des dites marchandises de contrebande directement ou indirectement, dans aucun lieu de la domination de France ou d'Espagne. Et nous sommes dans l'intention de confisquer, et de tenir pour bonne perte les dites marchandises de contrebande qui seront trouvées être chargées pour les dits pais.

Et paulo post:

-- que nos vaisseaux de guerre pourront arreter en mer tous les navires, qu'ils jugeront suspects, et contraindre les officiers à montrer leur lettres de voitures etc. et s'ils se trouvent en contravention de les prendre.

§. XX.

Nobis vero licetne eas merces ab hostibus acquirere? quas hostes a nobis accipere non debere, demonstraui-
mus. Quidni vero liceat? Si modo is, cum quo bellum gerimus permittat. Verum enim vero commerciorum prohibitio iam adeo in consuetudinem abiit, ut omnes merces statim in principio belli, interdicantur; ita ut nullas omnino coëmi ab hostibus possint. Itaque non est, ut in iis mercibus interdicendis simus tam seueri, cum interdum fieri possit, ut mercatores nostri capti dulcedine commodi, occasione data, furtim ea mercimonia nobis inferrent, quibus opus haberemus. Dissentiant quidem

quidem multi: sed mihi semper temerarium et periculofum visum fuit, si ad commerciorum prohibitionem tam facile prouolare velimus, vt quidem quotidie solemus, cum bello indicto simul omne commercium tollimus, et ne quidem maxime vtiles, immo interdum etiam ad nostram defensionem aptissimas merces ab hostibus emi permittimus, vt omnes omnino quae ab hostibus proficiscuntur sine distinctione, contrabandinarum loco iudicemus. Exempli loco sit edictum foed. Belg. de anno 1703. vbi haec verba: Ensemble ceux de nos sujets, qui feront venir, ammèneront, ou recevront aucune sorte de marchandises ou effets, nul excepté, d' aucune vile ou place de la domination des Rois de France et d' Espagne, perdront les dites marchandises, et payeront vne amende de quatre fois la valeur, et in Iosephi Commerzien: Ordnung, §. 5. constitutum est, daß die in Franckreich fabriciret und daselbst gewachsene Waaren generaliter alle für verbotne Handelschafft zu halten.

CAPVT II.

DE

REBUS LVXVI INSERVIENTIBVS.

§. XXI.

Persequar nunc eas quae luxui et voluptati inserviunt quae quales sint difficulter dici potest. Vnusquisque enim, vt est ab alio inclinatione animi, sensuque diuersus, ita aliam in hac caussa sententiam dicet. Tristes et morosi alias, alias hilares et genium mulcentes suum, recensent, neque hac in re fordidus cum glorioso consentiet. Quamobrem propter tot diuersas hominum sententias,
vnice

vnice fere, quae res hoc nomen mereantur, a summis in republica repetendum esse cenſeo, quos quidem omnes in hac re Catones eſſe, optauerim. Contenti enim eſſe poſſumus, iis fere rebus, quae in paeria conficiuntur, quae nobis non inuidet ad habitum victumque neceſſaria. Vt vero aliquam ſaltem iſtarum mercium noticiam conſequamur, primo ab iis ſe parentur, quibus aut ad bellum, aut ad artes, et vitam promouendam opus eſt; deinde, res voluptuariae quidem, ſed quae in patria naſcuntur. Multi etiam ad hoc genus referunt, res omnino omnes, quibus ſine incommodo carere poſſumus. Sed hoc an recte faciant, ipſi viderint; nos eas tantum iſtis adnumeramus, quae in ſe continent materiam mollis et luxurioſae vitae, quaeque nullam ob cauſam cariores ſunt, quam quod a Daedalis iſtis Francis aliisque peregrinis, quamquam ineptius, et paulo interdum peius, adornatae fuerunt.

§. XXII.

Sapienter igitur in laudata ordinatione commercii d. anno 1705. §. 5. a Iosepho conſtitutum eſt,

Daß die in Frankreich fabricirte und da ſelbſtgewachſene Waaren, generaliter alle vor verbotne Handeſchafft zu halten ſind, deren Einfuhre halber, ſie gehören auch vor wem ſie wollen, die geringſte diſpenſation nicht ſtatt haben ſolle, noch daher einige Pöſſe, ſie rühren her von hohen oder niedrigen Standesperſonen auch unſerer Generalität, oder von wem ſie ſonſten wollen, ertheilet, noch von denen Commiſſarien und Wautbedienten, in einige Weiſe bey höchſter Straffe reſpectiret, ſondern alles ſo in ſolche qualität fällt, ſo gleich conſcisciret werden ſolle --- Doch ſind von dieſem Verbot eſſliche wenige zu eximiren die nicht ad luxum gehören.

Quae

Quae quidem res adeo visae sunt perosae omnibus, vt ciuitates de impedito suorum merciorum cursu saepissime apud Caesares conquerentes, nunquam tamen ausae sint istarum rerum mentionem facere, imo disertis verbis eas exemerint, vt in des Reichsstädtischen Collegii unterthänigsten memoriale dem kaiserlichen principal Commissario übergeben 1677. et eiusd. Collegii Intercessionalien kaiserlicher Majestät Carolo VI. anno 1734. übergeben vbi verba: Ob wir nun wohl von der Absicht vor eine unumschränckte Verstättung des Handels mit zum luxui dienenden Waaren, einige Vorbitte einzulegen entfernet sind, und man es gerne dabey beruhen läßt, daß wieder die verbotnen Französische Waaren und manufacturen auf der Frontire des Reichs, wo dieselben können und pflegen eingeführet zu werden, und in den Städten und Messen, wo solche verhandelt werden, nach Inhalt des Edicti verfahren werde, so ic. Et merito. Nam Rex Galliae, qui omnium rerum commercium suis concessit, has solas tamen exemit, ob eam quidem, quam adiicit, rationem, que les Voisins ne tirent de l'argent de France pour de choses dont les sujets se peuvent passer. Fabers Staats-Cansley T. IX. p. 675.

§. XXIII.

Itaque hoc genus nullo pacto ab hostibus emere licet. Quid autem, si hostes easdem emere a nobis cupiant? Velim vero hoc faciant. Concedenda sunt iis et imprecanda omnia, quae ipsis damnosa sunt, nostrorum vero augeant commoda, et excitent, pretio dato, artificum industriam. O si rerum eiusmodi, quarum summum pretium in nouitate consistit, mancipem et quasi dominam Germaniam constituere possimus, quae quanquam ipsa ingeniosis hominibus nunquam caruit, hucusque maluit tamen peregrinos ausus et externorum lusus imitari. O si pariter ad nos inuitare-

mus

mus puerilium rerum istos et nouitatis admiratores, O si nihil, vt fumus nos ad aliorum inuenta acuti, ad nostra plane stupidi, exteris pulcrum videretur, nisi quod in Germania natum et educatum fuisset? Igitur nos cum summo studio hoc suadere potius, quam impedire debemus.

CAPVT III.

DE REBUS INNOCENTIBVS.

§. XXIV.

Has quoque ita vt superiores diuidimus, et discernimus eas quae ex hostium prouinciis ad nos perueniunt, ab iis quae a nobis ad hostes adducuntur. Rursus quae ab hostibus comparamus, aut sunt eiusmodi, quas etiam ab aliis coemere possimus; aut quae apud hostes tantum nascuntur, et ab aliis nequicquam comparari possunt, quas quidem interdici non oportere edicimus. Obiici potest, hostes tamen magnam pecuniae summam ex iis mercibus, quae apud eos solos nascuntur, nancisci, adeoque potentiores fieri, quod causae satis sit, vt earum emtio prohibeatur. Hoc lucrum quanquam negari nequeat, tamen simul considerandum est nostrorum commodum, saepius illorum lucellum, longe longeque superans. Sine impendio quodam lucrum nunquam est. Quapropter etiam ipso tempore belli istas merces a portibus nostris depellendas non iudicauerim, aut vestigali imposito praetia esse augenda. Vestigalia enim, quod est longe verissimum, rebus ad vitam necessariis imposita, emtori molesta sunt, non venditori. Equidem haud ignoro vestigali in bello ab initio huius seculi aliisque ab Imperatore exacto, subleuatum tantum esse belli impensis, quas Circulus Sueui-

D

cus

cus conferre tenebatur, adeoque hoc exemplum nobis vectigalia haec dissuadentibus, minime repugnat. In eiusmodi enim rebus posita est salus totius commercii, quas qui reiiciunt, nae isti pessime consulunt patriae, cum nobis res eas extorqueant, quas nec ab aliis comparare, et quibus neque tamen carere possumus. Omni tempore nihil magis exoptandum est, quam ut materia adsit, qua elaboranda fabricandaque nostris alimenta quaerantur, quare sapienter Leopoldus in der Commerciens Verordnung an neutrale Orte 1693. et Iosephus in der Commerciens Ordnung d. anno 1705. §. 5. Es sind von diesem Verbote der Einfuhre zu eximiren so zur Beförderung der im Reich stabilirten manufacturen dienlich, und theils unentbehrlich sind, auch nirgends her sonst zu haben. Ex iis enim omnibus magnum Germani quaestum faciunt, quod vel ex sola metaxa, siue serico rudi intelligitur, cuius incredibilem copiam nostri artifices vellunt, tingunt, nent, texunt, et varie praeparant; Quid de planta ista lanigera dicam Baumwolle quam nobis largitur Italia? quid de silicibus quos Flintensteine appellamus? quid de lana camelorum et caprina? de croco, saflore, oliuis et amygdalis? quae omnia in ordinatione iosephina talia iudicantur, quae libere inuehi possint, cum a nemine nisi a Gallis peti possint. Quantum quaeso auri ex Hispania, lanae ex Seiouia, corii quod corduan vocatur, ex Rodrigo vrbe, linei ex Andalusia, cupri et ferri ex Biscaia, prunellarum, sachari, indigo conchenille et omnium denique aromatum aduehitur nobis? Eaque omnia nos iterum aut in officinis operariis consumimus ipsi, aut aliis elaboratiora vendimus et varium in quaestum nundinationemque traducimus. Haec sunt illa quibus istam ingentem lacunam rerum quibus indigemus, cum fructu implemus, quaeque nobis interdici nequeunt, quin praeclara quaeuis commoda nobis simul incipian-

cipiantur. Gliscit enim pretium si nobis ea omnia per medias gentes non sine multa ambage coemenda sunt, et quidem, quod in primis considerandum est, sine vlla clade et detrimento hostium. Plura pete ex Allerunterthänigsten Intercessionalien der Reichsstädte an Ihro kaiserlichen Majestät Carolo VI. 1734. Item memoriale der Reichsstädte an den kaiserlichen Principal-Commissarium Bischoff zu Eichstädt die verbotenen Frangwaaren betreffend. anno 1677.

§. XXV.

Res reliquae innocentes pleraeque sunt eiusmodi quae siue in commercio sint, siue minus, neque confirmant neque diminuunt hostium vires. Quid enim roboris accedere hostibus putabimus? si vel mille libri in Gallia typis expressi in Germaniam vehantur? Quid? si centupondia aliquot aeruginis in nostris officinis ad pannum tingendum consumantur? Sunt et aliae res nisi necessariae tamen viles profecto, quae omnes ad innocentes refero, quales sunt quae ad eruditionem, mores expoliendos, ingenium colendum, superstitionem pellendam faciunt, quae ab omni prohibitione liberas esse iubeo, quaeque merito suo iam exemptae sunt in ordinatione Iosephi saepius laudata. Jedoch sind von dem Verbote der Einfuhre zu eximiren, die zu Beförderung der freyen Künste gehören, als allerhand gebundener und ungebundener Bücher, Land- und See-Charten, Kupferstiche, mathematische Instrumenta, Papier und was sonst ad rem litterariam gehöret.

§. XXVI.

Sequitur vt differamus, an res innocentes hostibus adducere liceat. Quoties factum est, vt hoc prohiberetur,

D 2

semper

semper propterea ciuitates imperiales questas fuisse videas, de qua re plurimae epistolae reperiuntur in Fabri Staats-Canzley Tom. IX. Quapropter operae nobis videmus pretium facere, si de hoc breuiter exponamus. Res quae ad hostes transeunt, aut rudes sunt et informes, aut arte quadam elaboratae. Non est vna vtrarumque ratio. Ista praebere hostibus non videtur ex nostra vtilitate esse; Etenim supra cum ab hostibus easdem nobis comparandas esse suaderemus; exposuimus: quanta ex istis ad artifices vtilitas peruenire soleat; ex quo statim intelligimus, eas hostibus non concedendas esse. Et quamquam non nihil venditis hisce mereamur, tamen si peregrini artificis manus accedit, assolet faepius, vt ter quaterue aucto pretio, nobis res nostrae vendantur iterum. Quapropter imperii Ciuitates, frustra liberum eiusmodi rerum commercium orauerunt, etiam si hanc probabilem causam afferrent, daß viele in Deutschland abundirende Materialien, welche durch die Französische Manufacturen consumiret werden, in Deutschland liegen bleiben würden, e. g. Eisen, Stahl, Kupfer, vid. Fabers Staats-Canzley Tom. IX. p. 661. Nam fingamus etiam, non sine damno quodam nostro, remansuras esse, tamen praestat leuius vulnus accipere, dum plagam longe acerbiorum hostibus iniiciamus. Sed quis dederit, istas sine omni fructu perituras esse? Credendum est potius, nos ipsos eiusmodi materiam exornaturos, immo hostibus necessitatem imposituros esse, a nobis perfectas elaboratasque petendi. Et omnino velim peregrinis res eiusmodi parcius vendi, in quam tententiam merationes quam plurimae, et Anglorum inprimis sapientia adduxerunt, qui grauissimam poenam statuerunt in eos, qui lanam exportauerint, quemadmodum etiam Ferdinandus I. edicto 1555, ne lana ex Germania veheretur,

tur, cavit. Quod si hoc in pace fieri omnium utilitas exigit, quanto magis haec inter arma ratio valebit. Sed hoc edictum non diu valuit, quod merito nostrae ciuitates dolent, quae in libello supplici de anno 1677. ita exponunt: Die Wolle, woraus die niederländischen Lüscher gemacht werden, fällt auf Spanischen Boden, wo sie aber daselbst nicht zu haben, wird aus Deutschland und vornehmlich aus Thüringen, Hessen und Sachsen, als die vor andern zu besagten Fabriken die tauglichste und geschmeidigste ist, verschrieben und zubereitet, also fürterst in Deutschland wieder verführet. Ex quo illud incommodi accessit, vt et nos longe maiori pretio eam redimamus, nostri vero artifices in qua sese eorum exercent industria, materiam non habeant, quo nullum possunt Germani grauius rerum suarum facere naufragium. Huic igitur malo mederi voluit ordinatio Policiae de anno 1548. et 1577. Tit. XXI. quando ita constituit: Wir wollen hiermit den Obrigkeiten auferlegt und anbefohlen haben in dem Guten Ordnung, fürzunehmen, damit die Wollenweber an Wollen nicht Mangel leiden, und die Wolle nicht also mit großen Hauffen in fremde Nation verführet werde, quae Lex laudata et repetita fuit im Reichsgutachten d. an. 1668.

§. XXVII.

Sed de materia rudi disputauimus satis, nunc vt instituiamus proficisci ordine ad merces studio nostro elaboratas pergemus, et an possint illae hostibus vendi, monstrabimus? Ego neque de his dubito quin vtiliter vendi possit; ad quod illustrandum demonstrandumque praeter communem utilitatem plures rationes non comparabo. Neque enim v-

Iam causam; quae dissuadere hoc possit video; nisi quod isti custodes, qui in confiniis, ne quid contra edictum imperatoris importaretur, vigilabant, aliquando nuntiabant res ex aere ferroque conflatas, ut filum ferreum, limas, acus, et alias eiusmodi minutias aceruatim hostibus aduehi, sibi que videri eas ad res bello inseruientes pertinere, propterea, quod liquefactis iis Galli arma et tormenta ex iis fundere queant. Et demirandum est profecto commotum imperatorem fuisse, ut ea pariter vetaret, donec conquestis huius rei causa ordinibus, nouo edicto in vrbe Inspruck 1691 dato, superiori soluerentur. Nec vnquam nisi malo cum nostro ista prohibita fuere. Remoramur enim, quasi obiecta mole, flumen quoddam pecuniarum, quae per nostram regionem decurrerent; exarescit pecunia, rebus aliis contra abundamus, quarum pretium necessario vilescit, et in quibus nostros artifices poeniter elaborauisse. Quid deinde? Deterrentur a studio, nihil proficiunt, inopes fiunt, imo ad hostes perfugiunt. Apud hos, quod extremum est, nouis officinis operarum instructis, docent eos, nostris carere posse. Deinde hostes, nostris denegatis, aliunde quae opus habent petunt. At facilius flumen alueo relicto, reuertitur, quam commerciorum cursus semel alio decurrens, reuocetur, quod apparet ex fato urbis Antwerpiae. Quae omnia si animo perpendimus, non amplius dubitare possumus, quin prohibitio rerum nimis late patens, plus mali patriae datura sit, quam ipsum bellum et hostes. Nihil dicam, de aurigis, cauponibus, fabris, ephippiariis, carpentariis et huius generis aliis, quos oportet omnes egere, si commercium omne stagnauerit. Neque ipsos reditus commemorabo, qui ex vectigalibus, teloniis, commercio commeatuque proueniunt. Nec olim res innocentes prohibitae fuerunt, primum que

que hic mos viderur in bello pace Ryfwicensi placato, coepisse.

Schreiben der Stadt Nürnberg an Regensburg des verbotenen Commercii wegen 1702. in Königs Staats-Cansl. Tom. IX.

Durante vero adhuc bello poenituit rursus Imperatorem edicti sui, eique in Ordinatione Commercii d. a. 1693. statim derogavit, statuitque vt nos statuimus:

Daß alle innocente Waaren, die aus Deutschland nach Frankreich gehen, als Specerey, Holländische Waaren, Leinwand, Tuch, Gewürz, nürnbergische Waare ohne Aufenthalt passiren sollen.

Idem Iosephus quoque et quidem maiori cum cura in der Commercien-Ordnung 1705. §. 4. praecepit:

Alle gemachte Zeuge, Tücher, und andere manufacturen, auch Zuchten, Kupffer, Zinn, Blech, Messing, Loth, und alle in den Deutschen Reichs und Hansestädten fabricirte; insonderheit die so genannten nürnberg. und steyermärkischen Waaren, Sensen, auch alle zum Civil-Gebrauch destimirte Eisen- Stahl- und Bleh-Manufacturen, die sollen in und an die neutrale Orte, es sey nun daß dieselbe aldort consumiret, oder auch weiter wohin sie wollen, spediret werden, zu verhandeln auch frey und sicher zu verführen unverbotten seyn.

§ XXVIII.

Dicamus etiam de peruagata ista quaestione, an res amicorum ad hostes transeuntes interciperi liceat. Seiungamus igitur iterum res bello seruientes, ab iis, quarum in bello

bello vsus non est, quas innocentes vocauimus. Ista iam supra perferri posse negauimus, harum vero transitum concedendum esse, arbitramur. Dicitur vix potest, quantum expediat reipublicae si frequenter merces perferantur; Vectigalia enim soluenda sunt, deinde aurigas in diuersis pernoctantes, equos seseque ipsos alere oportet. Mercatores etiam multum lucentur, quibus haec transportatio cura fructuosissima esse solet, quibus omnibus cendum est, si nullum ad hostes transitum patiamur. Hostium vero parum intererit, quippe qui nauibus easdem alio ad se deuchere possunt, quod quidem impedire non est nostrum. Ita vero, dixerit aliquis, propter multiplices fraudes omnis fere commercii prohibitio irrita fuerit, cum transeuntium nomine reuera educi possint. Sed his fraudibus iam praueentum est, utque intelligatur modus, ex edicto Leopoldi an. 1676: Commercii causa edito, haec adscribamus. Ordinauit enim eo loco Imperator, daß auf den Fall wenn einer oder der andere dergleichen verbotene Waaren außer des Reichs nach andern Ländern verfahren und daselbst verkaufen wolle, nicht weniger Obsicht gehalten werden solle, daß solche unaußgepackt fort gebracht und zu solchem Ende bey gedachten Mauthen und Zollstädten, und zwar die gewöhnlichen Paßzettul, darauf ertheilet, zu Verhütung aber allerhand Vorthelligkeiten, die durchführende Pack, Ballen und Fässer mit denen Amtsiegeln ordentlich verpitschiret, und weiters fort befördert. Auch da jemand hier wieder betreten würde, so die zum Durchführen destinierte, und obsignirte Waaren auf des Reichs Boden eröffnen, außpacken, und feil haben, oder verkaufen mögte, gegen demselben gleichfalls mit würklicher Confsicirung solcher Waaren, verfahren werden möge.

§. XXIX.

Restat adhuc de cambiis et literarum commercio quaedam differere, et quidem hoc loco separatim. Vfus eorum tempore belli fuit quandoque, aliquando vero etiam cessauit. Non autem sine insigni perturbatione, et totius fere commercii interitu, vsus eorundem interdicitur. Cum a. 1703. causae quaedam singulares essent, propter quas Imperator et Angli reliquique socii, per vnum tantum annum commercium cum Gallis omne, et in primis etiam istarum litterarum tollerent, vidisses quas difficultates, quas lites, quas tergiuerfationes prouinciae quaedam Belgiae fecerint. vid. Lambert. Mem. Tom. II. Postea cum commercium restitutum esset, tamen Iosephus ordin. commerc. d. ann. 1705. §. 9. de iis statuit, his verbis: Was zusehrderst die Fortsetzung sothaner Commerce unumgängliche Correspondenz betrifft, so sollen doch die Handelsleute dieser dem Commercio zum besten gedömmeten Lüstung auf keine Weise mißbrauchen, und in ihren Schreiben von keinen andern als ihre commercia angehenden Sachen Meldung thun, auch mit Wechselfn sich näher nicht, als so viel das unentbehrliche Waar-Commercium erfordert und allezeit mit Vorbewußt, und auf vorhergehende Untersuchung der Obrigkeit auf einige Weise und Wege einlassen. Nos qui commercium plurimarum rerum cum hostibus suauimus, non audemus harum litterarum vsum, quae plane sunt in negotiatione necessariae, omnino dissuadere.

§. XXX.

Vltimo loco pauca dicantur de prohibitione commerciorum cum propriis ciuitatibus, quae ab hostibus possidentur. Varia fortuna urbium est ea tempestate. Quod si igitur eae ab hostibus modo occupatae fuerunt, porrigit-

E

ne

ne sese interdictum ad istas etiam? Quae vrbs vi et armis hostium cedere cogitur, non propterea omnino desinit nostra esse, cum semper adhuc spem concipiamus, breui fore vt eas ab hostibus vindicemus. Quid vero, incerta omnia et confusa sint, neesse est: Ingentem v. c. vim pannorum Germani Tornacum, in Insulas et Cortracum mittunt, vt coloribus tingantur. Accidebat vt istae ciuitates exeunte faculo decimo septimo fere vno impetu omnes a rege Galliae occuparentur, quaerebaturque an merces ibi sitae, vt antea prohibitioni excipiendae essent? et excipiendas esse placuit. Litterae Vlmensium ad Ratisbonenses missae continent, quod Mediolanensibus, quamuis prouincia eorum adhuc teneretur ab hostibus, libera commercandi facultas concessa fuerit, quemadmodum similiter in ordinatione commercii Iosephina §. 9. cum Italiae prouinciis liberum commercium fuisse, inuenimus, ob wöhlen, vt verba sunt dispersa, dieselbe dermahlen annoch unter feindlicher Gewalt stehen. Modo hoc sibi mercatores non sumserint, vt omnes eo merces perferant. Quas res enim in loca vicina et media hostibus adportari non permisimus, easdem neque hisce afferri concedemus.

SECTIO III.

DE

MODO EDICTA PROHIBITORIA IN S. R. IMP. EXEQVENDI.

§. XXXI.

Sed quoniam, quae res in commercio sint cum hostibus, satis vt arbitror diligenter explanauit, tandem quo ordine

ne, quoque modo Imperator haec exsequi soleat, videamus, et exemplum inuenimus in Leopoldi Commissionis- Decret, nebst dessen Edict vom Jahr 1676. P.P. Daß besagte Manufacturen durchgehends im Reich zu verbiethen, Wir auch zu solchen Ende unterthänigst zu ersuchen seyn, solches Verbot durch unser kaiserliches Edict des Inhalts wie bereits in unsern Erblanden geschehen, im Reich zu publiciren. Optime autem ordo huius rei cognoscitur, ex edicto Leopoldi wegen Enthaltung aller Correspondenz und Commerciens mit Dero und des Reichs Feinden: Wir Leopold ic. Thun hiermit kund. Demnach in unserer auf Churfürsten und Ständen des Reichs einstimmiges Einrathen und Gutbefinden in verwichenen Jahre, wieder Franckreich ergangenen Kriegsdeclaration unter andern enthalten, daß weder Correspondenz, Gewerb oder Handlung, noch auch Wechsel und contra Wechsel ic. verstattet ic. als ist hiermit an alle unsere und des H. R. Reichs Unterthanen unserer ernstlicher Befehl ic. Ipsi scilicet imperatori plurima in his relicta sunt, et suo nomine imperat, et in eiusmodi tumultu, strepituque armorum mox intendit, mox relaxat mandata. Nam cum iure iurando quouis modo omnibus consulturum esse, se obligauerit, nihil eum, ex quo detrimentum res Germanorum publica capere possit, facturum esse, praesumitur. Ea igitur imperatoris eo tempore potestas est, vt multas, inprimis res leues, ad arbitrium immutare possit. Quae quidem tempore belli se maxime exerit; Ita Carolus VI. anno 1721. litteris gallicis banco - billets interdicens declarabat, se hoc sine praecedente consensu ordinum sua solum auctoritate facere, cum istum ambitum rei celeritas non perferat. Fabri Staats - Cansley Tom. XXXVIII. p. 788.

§. XXXII.

Edictis Imperatoris promulgatis, iam vniuscuiusque principis est id agere, quo satisfiat mandato. Quapropter in confinio custodes quosdam constituere solent, qui curam gerant, ne quid aduersus hoc edictum committatur, qui si officii sui immemores fuerint, eos ab ipso imperatore aliquando coërcitos, aut alios etiam institutos fuisse legimus. Memorial der Schwäbischen Kraißversammlung in Ulm de dato 23. Novembr. 1692. Man erinnert sich zwar auch ganz wohl, was Ewr. kaiserliche Majestät, als supremo executori legum imperii, kaiserlichen Amtes wegen, zusehe, und daß dieselbe, damit Dero mit gesamtter Churfürsten und Stände Consens ergangene, und in vim sanctionis pragmaticae erwachsene Edicta und Mandata gebührender maaßen gehalten werden, gehöriger Orten darauf zu sehen, auch allenfalls die Contrauenientien zu bestraffen, freilich befugt seyn; So wenig man aber Dero dießfalls habenden allerhöchsten Macht und Auctorität, in einigen Zweifel zu setzen, sich zu Sinne kommen läßt, eben so wenig glaubt man auch, daß Eure kaiserliche Majestät dem Magistratui ordinario, so lange er keiner Negligenz in seinem Amt mit Fundament beschuldiget werden kan, jemand anders an die Seite zu setzen ic.

§. XXXIII.

Res quae contra prohibitiones importantur iure in commissum incidunt adeoque publicantur. Quaestum autem saepissime fuit cuiusnam Fisco propriae sint. Ordines Circuli Suevici in laudato libello de anno 1692. querebantur, quod commissarii Imperatoris etiam alia quae non essent vetita, quasi fisco vindicaturi, abstulissent. Videntur non ad Imperatorem sed ad principes pertinere, cum iis bona quoque cedant illius, qui crimine laesae maiestatis

iestatis caesareae damnatur. Capitul. Leopoldi art. 27. Ioseph. 26. Carol. VI. art. 8.

§. XXXIV.

Denique neque hoc omittendum est, inito hoc saeculo Leopoldum et ordines circuli Sueuici consilium cepisse, admodum profecto salutare, vt collegium istarum rerum peritorum institueretur, qui de iis iudicarent. Iis ex edictis caesareis, quae studiose et ad litteram sequi iuebantur, ius dicendum erat, quanquam integrum esset interpretari ea etiam latius, et ad similia exempla transferre. In primis vero alacres in iudicando esse iuebantur, ne longe et multum inquirentes, commerciorum cursum retardarent. Sciebant enim reipublicae interesse, vt commerciorum libertas, quantum fieri possit, conseruetur. Et haec quidem de iure commercio tempore belli interdicendi, haecenus. Quae si pingui disputata a nobis explanataque fuerunt, hoc est difficultati rei et nostrae tribuendum aetati. Neque enim cuiquam debet, haec omnia suis distribuisse generibus, leue et exigui laboris negotium videri. Sudandum enim in primis fuit, vt ea omnia huc illucque dispersa suis classibus distribuerem. Sic sine duce alio, sine indice quodam me ad singulas opiniones perduxit ratio. Et quamquam saepius mandata Caesarum, litteras et foedera ad partes meas vocauisse videar, ista multo licet labore conquisita, tamen nihil quod perpetuum et constans esset, in se continebant. Alia enim atque alia in iis constituuntur, vt tempora fuerunt. Cum igitur nunquam in his rebus vna perpetua ratio seruata fuerit, nos varia ista et tempore dissimilia exempla, magis vt illustriores cogitationes nostras redderemus, quam vt inde probaremus aliquid, produximus. Igitur primum aliquid in re incerta certi statuens, eo facilius meos, si qui sunt, errores apud aequos iudices excusationem habituros esse, confidimus.

* * *

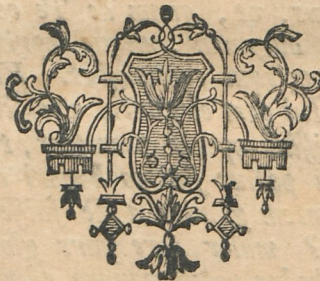
PRAESES
VIRO NOBILISSIMO
IO. HENRICO SPINDLERO
AMICO OPTIMO

S. D.

An officium, Spindlere doctissime, quod omnibus fere solet ab omnibus praestari, id non persolvam Tibi? Nequaquam ego vero amicitiam ita negligam, aut deseram humanitatem, quin potius ea sim, quae a me postulare possis, me apte et libentissime facturus; immo hoc libentius, quo ipse humanior, quo melior amicus es, quoque plura virtutis et industriae in Te ornamenta conspicio. Tametsi igitur hoc Tui ipsius causa faciam perlibenter, tamen vel oblata haec scribendi occasio mihi gratissima esse debet. Nam si mihi hanc quoque eripuisses, videri poteram ad Tuam disputationem omnino nihil attulisse. Igitur qui denegasti caetera, hoc unum denegare praesidi

fidi non potuisti, ut Tuam quam emendare nihil opus fuit, disputationem commendaret. Laus haec praecipua est et singularis profecto libere collaudari a praeside posse. Neque enim id posse apparet, nisi is qui laudatur, quod laudabile, quod elegans, quod eruditum sit, id omne vindicet sibi. Te adeoque, Spindlere, pleno ore gloriae commendare possum. Ea enim quae de vetitis tempore belli commerciis disputata sunt, omnia me hercle Tua sunt. Idque ego palam, nec tamen eo praedico, ut quasi verear, si haec aliena nostris adnumerentur, fore ut mea, quae profecto nulla est, violetur inde aut diminuatur existimatio doctrinae. Sed eo potius, mi ornatissime Spindlere, hoc dico et repeto saepius, ut, quam de Te concepimus, opinio hinc augeatur, meque imprimis auctore magis magisque conualescat. Ut me adeoque huius Tui tam elegantis et absconditarum rerum plenissimi operis poeniteat, tantum abest, ut mihi potius summo honori ducam, in huius societatem gloriae a Te fuisse vocatum. Quid enim? maior fere pars gloriae illius quae de cathedra potest manare, ad me, quam ad Te ipsum, perueniet, quam quidem Tu, qui Te ad aulam

aulam adplicaturus es, non vehementer curabis. Etenim principali gratia et sole ipso Te arbitrator magis, quam huiusmodi honore umbratili, scholasticoque plausu delectari. Non dubito, quin in petitione Tua bene Tibi omnia sint feliciterque euentura. Est enim per virtutem, quam quidem dudum prentas, tutissimus in regiam gradus. Licet alii fortunam celebrent, tamen virtus perpetuam praerogatiuam habet, et suos aeterna collocat in basi. Quare Tu, mi Spindlere, contende amplius, qua enim procedis, haec tuta est, et sola honesta, et ipsa Iulia lege exempta ambitio, Vale.

ULB Halle
006 219 853

3

Vd B

B.I.G.

Farbkarte #13

DE
C O M M E R C I O
IN S. R. IMPERIO
T E M P O R E B E L L I
I N T E R D I C T O

1745,7.

M

D I S S E R T A T I O
Q V A M
I L L V S T R I I C T O R V M L I P S I E N S I V M O R D I N E
A D P R O B A N T E
P R A E S I D E
D O M I N O
D. CAROLO FERDINANDO
H O M M E L I O
S E N A T V S A C A D E M. L I P S. H. T. A D S E S S O R E
E T S V P R E M A E I N P R O V I N C I A C V R I A E A D V O C.
D I E P R O X I M O V E N E R I S D. XXVIII. MAII MDCCXLV.
D E F E N D E T
A V C T O R
I O A N N E S H E N R I C V S S P I N D L E R
N V M B. M I S N.

(6.)

L I P S I A E
E X O F F I C I N A L A N G E N H E M I A N A.

